

10. Агаев Г.А. Научные взгляды о структуре уголовно-правовой нормы / Г.А. Агаев, Е.А. Зорина // Вестник Санкт-Петербургского университета Государственной противопожарной службы МЧС России. – 2012. – № 2 (июнь). – С. 109–113.

11. Хряпінський П.В. Заохочувальні норми у кримінальному законодавстві України : навч. посіб. / Хряпінський П.В. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 192 с.

12. Кримінальне право. Загальна частина : підруч. / [Беніцький А.С., Гацелюк В.О., Гнетнев М.К. та ін.] ; за ред. А.С. Беніцького, В.С. Гуславського, О.О. Дудорова, Б.Г. Розовського. – К. : Істина, 2011. – 1112 с.

13. Яремко Г.З. Бланкетні диспозиції в статтях Особливої частини Кримінального кодексу України : [монографія] / Яремко Г.З. ; за ред. В.О. Навроцького. – Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. – 432 с.

14. Силкин В.П. Уголовно-правовые санкции за преступления против собственности : автореф. дис. на соиск. уч. степ. канд. юр. наук : спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология, уголовно-исполнительное право» / В.П. Силкин. – СПб, 2004. – 25 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lawtheses.com/jreader/12397/a?#?page=1>.

15. Усатий Г.О. Компромiс як засiб вирiшення кримiнально-правового конфлiкту : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія, кримінально-виконавче право» / Г. О. Усатий. – К., 1999. – 18 с.

16. Соболев М.В. Санкция как элемент юридической ответственности : автореф. дис. на соиск. уч. степ. канд. юр. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве» / М.В. Соболев. – М., 2006. – 25 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lawtheses.com/jreader/1543/a?#?page=1>.

17. Дьяченко Е.В. Поощрения как позитивные санкции : автореф. дис. на соиск. уч. степ. канд. юр. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве» / Е.В. Дьяченко. – Краснодар, 2011. – 32 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lawtheses.com/jreader/3287/a?#?page=1>.

КЛОЧКО В. М.,

здобувач кафедри економічної безпеки
(Національна академія
внутрішніх справ)

УДК 343.3/.7

ОКРЕМІ ОЗНАКИ ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ ЗЛОЧИНІВ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬ СЛУЖБОВІ ОСОБИ ПРОФЕСІЙНИХ УЧАСНИКІВ ФОНДОВОГО РИНКУ

В статті розглянуті особливості обов'язкової ознаки об'єктивної сторони – протиправного діяння, яке вчинюють службові особи професійних учасників фондового ринку в Україні. Окреслені окремі колізії у чинному законодавстві щодо визначення злочинних діянь службових осіб професійних учасників фондового ринку та запропоновані заходи їх усунення.

Ключові слова: злочин, професійний учасник фондового ринку, маніпуляції на фондовому ринку, торгівля інсайдерською інформацією, реєстр власників іменних цінних паперів, система депозитарного обліку.

В статье рассмотрены особенности обязательного признака объективной стороны – противоправного деяния, которое совершают должностные лица профессиональных участников фондового рынка в Украине. Очерчены отдельные коллизии в действующем законодательстве, касающиеся определения преступных деяний должностных лиц профессиональных участников фондового рынка. Кроме того, предложены меры по устранению указанных коллизий.

Ключевые слова: преступление, профессиональный участник фондового рынка, манипуляции на фондовом рынке, торговля инсайдерской информацией, реестр собственников именных ценных бумаг, система депозитарного учета.

Were considered mandatory features of the acts – wrongful act perpetrated officials of professional participants of the stock market in Ukraine. Were outlined separate conflicts that exist in the current legislation relating to the definition of criminal acts of officials of professional stock market participants. Furthermore, measures have been proposed to eliminate the collision mentioned.

Key words: crime, a professional participant of the stock market, stock market manipulation, insider trading information, the registry of owners of registered securities depository accounting system.

Вступ. Усе більша кількість осіб віддає перевагу вкладенню вільних коштів у цінні папери. І хоча на сьогодні фондовий ринок України розвивається досить повільно, є сподівання на його активізацію у подальшому. Але для того, щоб у фондовий ринок вкладалися вільні кошти, необхідно підвищувати рівень довіри до нього. Для цього у інвесторів повинна бути впевненість у тому, що держава надійно охороняє законність та професійність роботи учасників. Це дозволить інвесторам, не боячись ризикувати своїми накопиченнями, адже вони будуть упевнені, що їх не ошукають. Саме для цього необхідним є запровадження ефективного не лише законодавства, яке регулює цивільні правовідносини на фондовому ринку, але й кримінального, яке забезпечує ефективну охорону таких відносин від злочинних посягань. Особливістю фондового ринку є те, що переважну більшість операцій на ньому можуть здійснювати лише професійні учасники фондового ринку, тому й суспільно небезпечні діяння, які вчинюються ними, завдають безпосередньої шкоди фондовому ринку.

Ступінь дослідження. Окремі питання кримінальної відповідальності за злочини, які вчинюються на фондовому ринку в Україні, досліджували у своїх роботах П.П. Андрушко, Н.О. Гуторова, О.О. Дудоров, О.Б. Сахарова, А.І. Сухоруков та інші. Проте особливості об'єктивної сторони злочинів, які вчинюють службові особи професійних учасників фондового ринку, сьогодні досліджені недостатньо.

Постановка завдання. Метою статті є викладення узагальнених результатів системного аналізу чинного законодавства щодо особливостей злочинних діянь, які можуть вчинювати службові особи професійних учасників фондового ринку у ході своєї фахової діяльності.

Результати дослідження. Професійні учасники фондового ринку здійснюють свою діяльність у специфічних умовах – на фондовому ринку. Відповідно до ст. 2 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» фондовий ринок – сукупність учасників фондового ринку та правовідносин між ними щодо розміщення, обігу та обліку цінних паперів і похідних (деривативів).

За інформацією Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку станом на 30.09.2013 р. в Україні кількість професійних учасників фондового ринку (далі – ПУФР)

становила 1 006 [1]. До того ж, на теперішній час в державі функціонує лише 10 фондових бірж. Тобто розвиток фондового ринку відбувається занадто повільними темпами, адже така сама кількість фондових бірж була станом на 01.01.2011 р.

Професійні учасники фондового ринку здійснюють діяльність з надання фінансових та інших послуг у сфері розміщення та обігу цінних паперів, обліку прав на цінні папери та прав за цінними паперами, управління активами інституційних інвесторів. Відповідно до п. 2 ст. 16 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» [2] за наявності ліцензії вони здійснюють:

- діяльність з торгівлі цінними паперами;
- діяльність з управління активами інституційних інвесторів;
- депозитарну діяльність;
- діяльність з організації торгівлі на фондовому ринку;
- клірингову діяльність.

Під час провадження професійної діяльності службові особи ПУФР можуть вчинювати певні злочини, обумовлені специфікою такої діяльності. До таких діянь відносяться ті, відповідальність за вчинення яких передбачена Кримінальним кодексом України (далі – КК України), а саме статтями 222-1 «Маніпулювання на фондовому ринку», 223-2 «Порушення порядку ведення реєстру власників іменних цінних паперів» та 232-1 «Незаконне використання інсайдерської інформації».

У ст. 222-1 КК України «Маніпулювання на фондовому ринку» відповідальність передбачена за дії, які мають ознаки маніпулювання на фондовій біржі. Диспозиція зазначеної статті носить описово-бланкетний характер, тому що у ній чітко визначений суб'єкт та суспільно небезпечні наслідки. Й водночас вона робить необхідним звернення до чинного законодавства – Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» [3], у ст. 10-1 якого встановлений перелік діянь, які є маніпулюванням на фондовому ринку. Якщо не звернутись до зазначеної норми права, стає неможливим застосування ст. 222-1 КК України. І це, як справедливо наголосив О.О.Дудоров, цілком підтверджує бланкетну природу зазначеної статті КК України, засвідчує, що діяння, передбачене її диспозицією, є злочином із змішаною (кримінально-правовою та фінансово-правовою) протиправністю [4].

Відповідно до чинного законодавства до маніпулювання на фондовому ринку України відносять:

- здійснення або намагання здійснити операції чи надання заявки на купівлю або продаж фінансових інструментів, які надають або можуть надавати уявлення щодо поставки, придбання або ціни фінансового інструменту, що не відповідають дійсності, і призводять до встановлення інших цін, ніж ті, що існували б за відсутності таких операцій або заявок;
- здійснення або намагання здійснити операції чи надання заявки на купівлю або продаж фінансових інструментів шляхом вчинення умисних протиправних дій, в тому числі шахрайства чи використання інсайдерської інформації;
- поширення інформації через засоби масової інформації або будь-якими іншими способами, яке призводить або може призвести до введення в оману учасників ринку щодо ціни, попиту, пропозиції або обсягів торгів фінансових інструментів на фондовій біржі, що не відповідають дійсності, зокрема поширення недостовірної інформації, у разі коли особа, яка поширила таку інформацію, знала або повинна була знати, що ця інформація була недостовірною;
- купівля або продаж фінансових інструментів перед закриттям торговельної сесії фондової біржі з метою введення в оману учасників ринку щодо цін, які склалися наприкінці торговельної сесії;
- неодноразове протягом торговельного дня укладення двома або більше учасниками торгів угод купівлі чи продажу фінансових інструментів у власних інтересах чи за

рахунок одного і того ж клієнта, за якими кожен з учасників торгів виступає як продавець та покупець одного і того ж фінансового інструменту за однаковою ціною в однаковій кількості, або які не мають очевидного економічного сенсу або очевидної законної мети хоча б для одного з учасників торгів (або їх клієнтів);

– надання клієнтом кільком учасникам біржових торгів доручення на укладення в його інтересах однієї або більше угод з одним і тим самим фінансовим інструментом, під час яких покупець та продавець діють в інтересах клієнта;

– неодноразове протягом торговельного дня здійснення або намагання здійснити операції чи надання заявки на купівлю або продаж фінансових інструментів, що не мають очевидного економічного сенсу або очевидної законної мети, якщо за результатами таких торгів власник таких фінансових інструментів не змінюється;

– неодноразове невиконання учасником біржових торгів зобов'язань за біржовими контрактами, укладеними протягом торговельного дня у власних інтересах або за рахунок клієнтів, якщо укладення зазначених контрактів спричинило значне збільшення або зниження ціни фінансового інструменту, за умови, що такі контракти мали суттєвий вплив на ціну такого інструменту;

– укладення на фондовій біржі угод з фінансовим інструментом за ціною, що має суттєве відхилення від ціни відповідного фінансового інструменту, яка склалася на фондовій біржі тієї ж торговельної сесії (поточна ціна) шляхом подання безадресних заявок, за умови, що угоди, укладені від імені та/або за рахунок осіб, між якими (працівниками яких) існувала попередня домовленість про придбання або продаж фінансового інструменту за ціною, що має суттєве відхилення від поточної ціни.

Тотожний перелік діянь, які є маніпулюванням на фондовому ринку, визначений у ст. 4 Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 14.06.2011 № 761 «Про затвердження Порядку запобігання маніпулюванню цінами під час здійснення операцій з цінними паперами на фондовій біржі». Водночас привертає увагу певна термінологічна невідповідність у зазначених нормах права, а саме:

– у назві ст. 222-1 КК України йдеться про маніпулювання на фондовому ринку;

– у Законі України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» розкривається зміст маніпулювання на фондовому ринку;

– у Рішенні Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку взагалі відбувається підміна термінів – фондовий ринок та фондова біржа, які використовуються одночасно без відмежування;

– у диспозиції статті конкретизовано, що маніпулювання має відбуватись на фондовій біржі.

Тобто у зазначених нормах використовується одночасно обидва словосполучення, хоча це різні поняття. Як зазначено на офіційному сайті Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, фондовий ринок є абстрактним поняттям, що служить для позначення сукупності дій і механізмів, що роблять можливими торгівлю цінними паперами [5]. На відміну від нього, «фондова біржа» – організація, яка надає можливість для здійснення торгових операцій і зведення разом покупців і продавців цінних паперів. Отже, можна стверджувати, що перший термін значно ширший та вміщує у себе другий. Тому для приведення у відповідність диспозиції ст. 222-1 КК України з нормою, до якої необхідно звертатися у випадку притягнення до відповідальності за її ознаками, та уникнення необґрунтованого обмеження кола суспільно небезпечних діянь, відповідальність за вчинення яких передбачена у ній, пропонуємо у ч. 1 фразу «що мають ознаки маніпулювання на фондовій біржі» викласти у наступній редакції «що мають ознаки маніпулювання на фондовому ринку».

Зважаючи на викладене, можна стверджувати, що вчинити діяння, відповідальність за вчинення якого передбачена ст. 222-1 КК України «Маніпулювання на фондовому ринку», можливо лише у формі дії.

У іншій кримінально-правовій нормі, яка встановлює відповідальність професійних учасників фондового ринку – 223-2 КК України «Порушення порядку ведення реєстру власників іменних цінних паперів» – передбачено п'ять форм об'єктивної сторони, зокрема:

- невнесення змін до системи реєстру власників іменних цінних паперів;
- невнесення змін до депозитарного обліку;
- внесення завідомо недостовірних змін до системи реєстру власників іменних цінних паперів;
- внесення завідомо недостовірних змін до системи депозитарного обліку;
- інше порушення порядку ведення реєстру власників іменних цінних паперів.

Таким чином, перші чотири форми об'єктивної сторони чітко визначені у диспозиції статті. На відміну від них, остання форма визначена досить умовно. Загалом ведення реєстрів власників іменних цінних паперів передбачає облік та зберігання протягом певних строків інформації про власників іменних цінних паперів та про операції, внаслідок яких виникає необхідність внесення змін до реєстру власників іменних цінних паперів. Реєстратор, який є ПУФР, зобов'язаний протягом трьох робочих днів від дати прийняття документів внести зміни до реєстру власників іменних цінних паперів. Підставою для цього є документи, згідно з якими переходить право власності на відповідні іменні цінні папери.

Визначаючи перелік діянь, які відносяться до інших порушень порядку ведення реєстру власників іменних цінних паперів, якщо воно призвело до втрати системи реєстру, слід розуміти, що системою реєстру власників іменних цінних паперів, відповідно до чинного законодавства, є сукупність даних, що забезпечує ідентифікацію зареєстрованих у цій системі власників, номінальних утримувачів та емітента, а також іменних цінних паперів, зареєстрованих на їх ім'я, облік усіх змін інформації щодо вищевказаних осіб та цінних паперів, одержання та надання інформації цим особам і складання реєстру власників іменних цінних паперів [6]. Аналіз нормативно-правового забезпечення порядку ведення системи реєстру власників іменних цінних паперів дає підстави до зазначених діянь віднести наступні:

- незабезпечення інформаційної цілісності журналів, що входять до системи реєстру;
- незабезпечення збереження документів, що були підставою для внесення записів до реєстру, які повинні зберігатись у реєстратора протягом п'яти років з дати їх надходження;
- незабезпечення можливості відновлення втраченої інформації з емісійного рахунку, особових рахунків зареєстрованих осіб та емітента, реєстру та підтвердження її відповідними документами;
- незабезпечення можливості відновлення втраченої інформації за допомогою електронних масивів (файлів), що передані реєстроутримувачем та зберігаються Національним депозитарієм України (контрольної копії реєстру) – відповідно до п. 11 глави 2 Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 26.05.2006 № 348 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження професійної діяльності на фондовому ринку – депозитарної діяльності, а саме діяльності з ведення реєстру власників іменних цінних паперів» реєстратор зобов'язаний на кінець останнього робочого дня кожного місяця зробити контрольну копію реєстру на магнітному (оптичному) носії для подальшого її зберігання в архіві [7].

Отже, визначені вище зовнішні прояви порушення порядку ведення реєстру власників іменних цінних паперів можливі як у формі дії, так і у формі бездіяльності.

Проте системний аналіз чинного законодавства, яке врегульовує діяльність з обліку цінних паперів та їх власників, дозволяє стверджувати про наявність певних суперечностей. Так, ст. 223-2 КК України має назву «Порушення порядку ведення реєстру

власників іменних цінних паперів», але у диспозиції, як було зазначено вище, йдеться не лише про порушення порядку ведення реєстру власників іменних цінних паперів, але й про порушення порядку депозитарного обліку. Відповідно до ст. 1 Закону України від 10.12.97 № 710/97-ВР «Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні» депозитарний облік – облік цінних паперів на рахунках власників цінних паперів у зберігачів або облік на рахунках у цінних паперах, який здійснює депозитарій для зберігачів та емітентів. Системне вивчення положень Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» дає підстави розмежувати діяльність з ведення реєстру власників іменних цінних паперів та діяльність з обліку цінних паперів у зберігачів, адже у ст. 16 цього акту ці види діяльності перераховуються як окремі.

Ситуація ускладнюється нещодавними змінами порядку обліку інформації про цінні папери, а саме відповідно до Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 18.04.2013 № 729 «Про затвердження Порядку передачі інформації, що міститься у системі реєстру власників іменних цінних паперів, до системи депозитарного обліку» [8] з 01.09.2013 р. ведення реєстрів власників іменних цінних паперів припиняється, адже запроваджена система депозитарного обліку цінних паперів. Таким чином, сьогодні неможливе вчинення частини діянь, які перераховані у диспозиції досліджуваної статті. Хоча, зважаючи на те, що ст. 223-2 КК України є середньої тяжкості ще протягом п'яти років, можливе притягнення до відповідальності за вчинення частини діянь, передбачених у ній. Але з метою покращення сприйняття норм чинного КК України пропонуємо внести зміни до назви зазначеної статті, додавши до неї вказівку на порушення порядку ведення системи депозитарного обліку та викласти у такій редакції: «Порушення порядку ведення реєстру власників іменних цінних паперів або депозитарного обліку».

До злочинів, які можуть вчинювати службові особи ПУФР, відносяться також діяння, передбачені ст. 232-1 КК України «Незаконне використання інсайдерської інформації». Їх учинення можливе в одній з наступних форм:

- незаконне розголошення інсайдерської інформації;
- незаконна передача інсайдерської інформації;
- незаконне надання доступу до інсайдерської інформації;
- надання рекомендацій щодо операцій з цінними паперами з використанням інсайдерської інформації;
- вчинення правочинів, предметом яких є цінні папери, з використанням інсайдерської інформації;
- вчинення правочинів, предметом яких є або похідні цінних паперів (деривативи), з використанням інсайдерської інформації.

Учинення окремих діянь, перерахованих у диспозиції ст. 232-1 КК України, можливе як у формі дії, так і у формі бездіяльності, тому що перша та третя з визначених форм об'єктивної сторони може бути учинена у тому числі й пасивною поведінкою – нестворення відповідних умов для збереження такої інформації або для запобігання несанкціонованому доступу до неї. Але у ч. 3 та ч. 4 зазначеної статті особливо кваліфікованими є виключно дії, передбачені частинами 1 та 2. Отже, особа, яка своєю бездіяльністю повторно призвела до розголошення інсайдерської інформації, не підлягає притягненню до відповідальності за ч. 3 ст. 232-1 КК України. Тому, з метою запобігання зазначених діянь повторно або групою осіб, або організованою групою, вчинених у формі бездіяльності, необхідно у ч.ч. 3 та 4 замінити слово «дії» на «діяння».

Висновки. Вищевикладене дозволяє стверджувати, що чинне законодавство, яким встановлена відповідальність за злочини, що вчинюють службові особи ПУФР, недостатньо враховує особливості регулювання діяльності таких осіб на фондовому ринку. Зважаючи на те, що усі проаналізовані статті є банкетними, вбачається необхідним при-

ведення у відповідність норм КК України з тими нормами, до яких відсилають його окремі статті. Таким чином, буде мінімізована можливість уникнення відповідальності винними особами.

Список використаних джерел:

1. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.nssmc.gov.ua/fund/analytics>.
2. Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV «Про цінні папери та фондовий ринок». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/card/3480-15>.
3. Закон України від 30.10.96 № 448/96-ВР «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/448/96-вр>.
4. Дудоров О.О. Про місце бланкетної диспозиції кримінально-правової заборони у конкретизації змісту складу злочину / О.О. Дудоров. // Вісник Академії адвокатури України. – 2009. – № 1 (14). – С. 257–260.
5. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.nssmc.gov.ua/fund/info>.
6. Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 17.10.2006 № 1000 «Про затвердження Положення про порядок ведення реєстрів власників іменних цінних паперів» // Електронний ресурс // Режим доступу : [<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0049-07>].
7. Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 26.05.2006 № 348 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження професійної діяльності на фондовому ринку – депозитарної діяльності, а саме діяльності з ведення реєстру власників іменних цінних паперів». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.pau.ua/doc/?uid=1097.1059.7&nobreak=1>.
8. Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 18.04.2013 № 729 «Про затвердження Порядку передачі інформації, що міститься у системі реєстру власників іменних цінних паперів, до системи депозитарного обліку». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0704-13>.

ЛАВРЕНЧУК М. О.,
ад'юнкт кафедри економічної безпеки
(Національна академія
внутрішніх справ)

УДК ???

**ЕКОНОМІЧНА ЗЛОЧИННІСТЬ В АГРАРНІЙ СФЕРІ,
ДЕТЕРМІНАНТИ ПОШИРЕННЯ**

Розглянуто та проаналізовано концептуальні засади, погляди та ідеї щодо тлумачення поняття «економічна злочинність», визначено основні детермінанти вчинення злочинів економічної спрямованості в аграрній сфері, сформовано авторське визначення економічної злочинності в аграрній сфері.

Ключові слова: економічна злочинність, детермінанти, білокомірцева злочинність, злочини економічної спрямованості в аграрній сфері.

Рассмотрены и проанализированы концептуальные принципы, взгляды и идеи относительно толкования понятия «экономическая преступность»,

